

**DO THE
HUMAN
RIGHT
THING**

Υψώνουμε τη φωνή μας
για τα δικαιώματα
των προσφύγων

**ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ
ΜΙΑ ΝΕΑ ΖΩΗ
ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ
ΕΡΓΑΣΙΑ**

Μία αποτίμηση της εργασιακής
κατάστασης των αιτούντων/
αιτουσών & δικαιούχων διεθνούς
προστασίας στην Ελλάδα

ΜΑΡΤΙΟΣ 2022

Το έργο

“Do the *human right* thing – Υψώνουμε τη Φωνή μας για τα Δικαιώματα των Προσφύγων”

υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund, με φορέα υλοποίησης το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ) και εταίρους το Κέντρο Διοτίμα, την International Rescue Committee Hellas (IRC) και την Propaganda.

Το πρόγραμμα Active citizens fund, ύψους € 13,5 εκ., χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία και είναι μέρος του χρηματοδοτικού μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) περιόδου 2014 – 2021, γνωστού ως EEA Grants. Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας της κοινωνίας των πολιτών και στην ανάδειξη του ρόλου της στην προαγωγή των δημοκρατικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τη διαχείριση της επιχορήγησης του προγράμματος Active citizens fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το SolidarityNow. Διαβάστε περισσότερα εδώ: www.activecitizensfund.gr.

Η έκθεση συντάχθηκε από τη **Μελίνα Κούμπου** (International Rescue Committee Hellas), με τη συνδρομή των: **Μάρθα Ρούσσου** (International Rescue Committee Hellas), **Σπύρο Βλαντ-Οικονόμου** (Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες), **Ευγενία Καββαδία** και **Σωτήρη Λάμπρου** (ΔΙΟΤΙΜΑ-Κέντρο για τα Έμφυλα Δικαιώματα και την Ισότητα).

Ιδιαίτερες ευχαριστίες στους/στις συναδέλφους/συναδέλφισσες της IRC **Δήμητρα Καλογεροπούλου**, **Αναστασία Σικιαρίδη**, **Ανδρέα Μπλουμ**, **Ασπασία (Σίσσυ) Καραβία** για τη συμβολή τους και τη συνολική υποστήριξή τους, καθώς και όλο το προσωπικό του προγράμματος οικονομικής ενδυνάμωσης και απασχολησιμότητας της IRC στην Αθήνα. Ευχαριστούμε τη **Μαρία Λιάπη** (ΔΙΟΤΙΜΑ-Κέντρο για τα Έμφυλα Δικαιώματα και την Ισότητα), **Ελένη Κάγιου** και **Πάνο Μπίρμπα** (Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες) για τις συμβουλές στο πλαίσιο επιμέλειας του κειμένου. Τέλος, ευχαριστούμε τους κυβερνητικούς εκπροσώπους, τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης και τις ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στον τομέα της απασχολησιμότητας, οι οποίοι δέχθηκαν να λάβουν μέρος σε συνεντεύξεις για την παρούσα έκθεση και να διενεργήσουν κριτική γνώση στα διάφορα προσχέδια.

Οι απόψεις που εκφράζονται στο παρόν αποτελούν προσωπικές απόψεις των συντακτριών και δεν απηχούν απαραίτητα τις απόψεις του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του ΕΟΧ ή του Διαχειριστή Επιχορήγησης του Προγράμματος Active citizens fund στην Ελλάδα (Ίδρυμα Μποδοσάκη σε συνεργασία με το SolidarityNow).

Διαχειριστής Επιχορήγησης:

Φορέας Υλοποίησης:

Εταίροι:

Η τρέχουσα έκθεση συντάχθηκε στο πλαίσιο του έργου «Do the human right thing – Υψώνουμε τη Φωνή μας για τα Δικαιώματα των Προσφύγων», που υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος **Active Citizens Fund**. Αποτελεί την δεύτερη από τρεις εκθέσεις, που καλύπτουν την πρόσβαση των προσφύγων/ισσών και των αιτούντων/ουσών διεθνή προστασία στο δικαίωμα στη στέγη, στην εργασία και στην υγεία. Τα τρία αυτά δικαιώματα είναι άμεσα συνδεδεμένα. Οι πρόσφυγες/αιτούντες σε καθεστώς ανεργίας, δυσκολεύονται να εξασφαλίσουν στέγαση εκτός των δομών και των Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ), ενώ συχνά αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας, ιδίως ψυχικής υγείας, λόγω άγχους επιβίωσης. Αντίστοιχα, άνθρωποι με προβλήματα υγείας, ειδικά όταν δεν έχουν επαρκή πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, δυσκολεύονται να μπουν στην αγορά εργασίας. Και φυσικά, η αστεγία δυσχεραίνει την εύρεση εργασίας και επιδεινώνει προβλήματα υγείας.

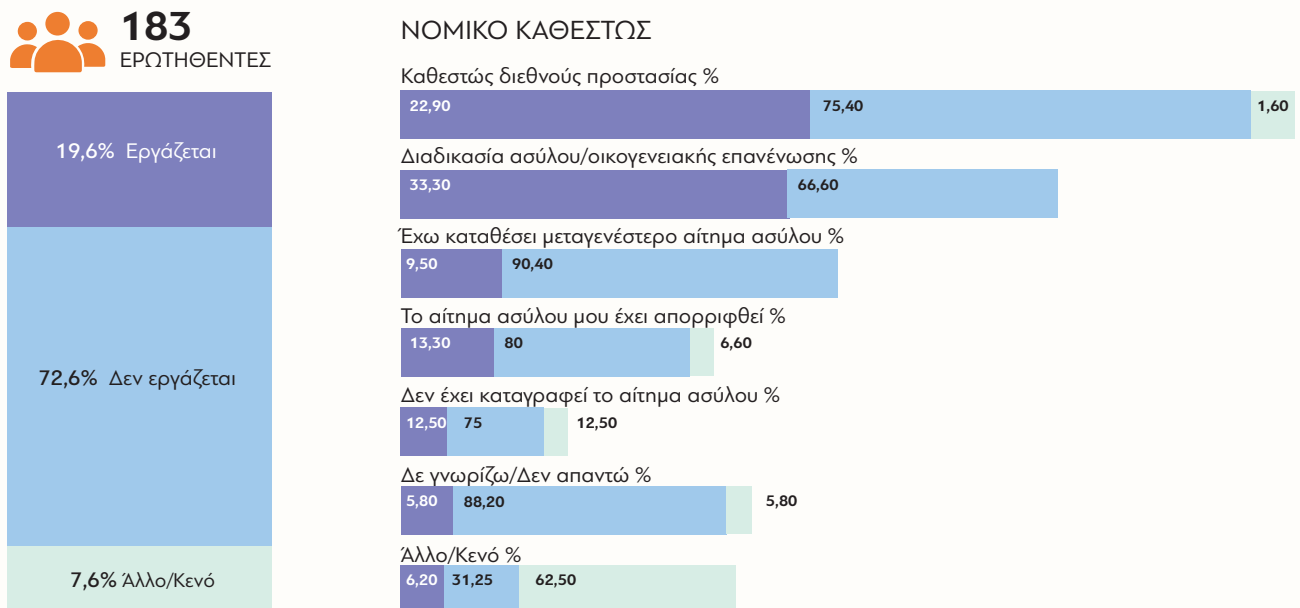
Η εργασία είναι ο πιο άμεσος τρόπος ένταξης των προσφύγων στην κοινωνία υποδοχής.¹ Βάσει νόμου, οι αιτούντες/ούσες – έξι μήνες από την κατάθεση της αίτησης διεθνούς προστασίας και εφόσον κατέχουν το σχετικό δελτίο αιτούντος διεθνή προστασία – έχουν δικαίωμα πρόσβασης στην εξαρτημένη εργα-

σία ή την παροχή υπηρεσιών ή έργου.² Ωστόσο στην πράξη η πρόσβαση στην αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από προκλήσεις που ξεκινούν ήδη από το στάδιο υποδοχής και συνεχίζουν και μετά την απόκτηση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας. Οι δικαιούχοι/ες διεθνούς προστασίας, έχουν δικαίωμα πρόσβασης σε εργασία και όμοια ασφαλιστικά και εργασιακά δικαιώματα και υποχρεώσεις, όπως οι Έλληνες πολίτες.³ Στην πράξη, όμως, ελλείψεις, κενά, διοικητικά και άλλα προσκόμματα περιορίζουν τη δυνατότητα άσκησης αυτών των δικαιωμάτων.

Για τους πρόσφυγες και τις προσφύγισσες, το δικαίωμα στην εργασία και η πρόσβαση στην αγορά εργασίας είναι το μέσο για να ανακτήσουν την αυτονομία τους και να ανοικοδομήσουν τη ζωή τους με όρους αξιοπρέπειας και ασφάλειας. Παράλληλα, η διασφάλιση της επιτυχούς πρόσβασής τους στην αγορά εργασίας, ως συστατικό μέρος της κοινωνικής τους ένταξης, έχει πολλαπλά μακροπρόθεσμα οφέλη και για την κοινωνία υποδοχής, μέσω της συμβολής στην ενίσχυση της οικονομίας και της βιωσιμότητας δημοσιονομικών πολιτικών (π.χ. συνταξιοδοτικό σύστημα) και κατά συνέπεια και της εθνικής ευημερίας.⁴

Σε σύνολο 183 ερωτηματολογίων της έρευνας των τριών οργανώσεων, το 72,6% των συμμετεχόντων/ουσών δήλωσαν πως δεν εργάζονται ενώ μόλις το 19,6% εκείνων που εργάζονται έχουν σύμβαση εργασίας. Το 33,3% όσων εργάζονται είναι δικαιούχοι/ες διεθνούς προστασίας ενώ το 35,9% αιτούντες/σες άσυλο.

ΓΡΑΦΗΜΑ 1. Εργασιακό καθεστώς με βάση το νομικό καθεστώς, από τις απαντήσεις σε 183 ερωτηματολόγια των τριών οργανώσεων

Σύμφωνα με τις απαντήσεις στα ερωτηματολόγια των οργανώσεων, το βασικότερο πρόβλημα για την πρόσβαση των αιτούντων/ουσών, αλλά και των δικαιούκων διεθνούς προστασίας στην αγορά εργασίας είναι η ανεπάρκεια μαθημάτων ελληνικών ή/και αγγλικών, που συνεκίζουν να επαφίονται στις περιορισμένες δυνατότητες των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, ειδικά για τους αιτούντες άσυλο. Επιπρόσθετα, αν και όπως και οι Έλληνες πολίτες έχουν να αντιμετωπίσουν την γενικότερη υψηλή ανεργία που επικρατεί στην ελληνική αγορά εργασίας, την κατά φύλο διάρθρωσή της με τη συγκέντρωση γυναικών σε ορισμένες συνήθως επισφαλείς θέσεις εργασίας/κλάδους, οι πρόσφυγες/ισσες και αιτούντες/ούσες έρχονται συχνά αντιμέτωποι/ες και με επιπρόσθετες δυσκολίες, όπως η δυσκολία απόκτησης εγγράφων (πχ. ΑΦΜ, ΑΜΚΑ και ΑΜΑ) και η έλλειψη ενός δικτύου επαφών και γενικότερων δυνατοτήτων διασύνδεσης με την ελληνική αγορά εργασίας.⁵ Πρόσθετα εμπόδια, όπως οι περίπλοκες διαδικασίες για να αναγνωριστούν οι γνώσεις και οι δεξιότητες τους, αλλά και να αποκτήσουν ή εμπλουτίσουν τα προσόντα τους στην Ελλάδα, συχνά συνδυάζονται και με μια αδρανοποίηση, λόγω του παρατεταμένου εκτοπισμού και της διαβίωσής τους σε συχνά απόμερες δομές φιλοξενίας ή και του περιορισμού των κινήσεων τους εκτός των δομών το τελευταίο διάστημα. Τέλος, συνεχιζόμενες καθυστερήσεις σε σχέση με την πρόσβασή τους στο σύστημα ασύλου της ηπειρωτικής Ελλάδος,⁶ όπως και ιδίως

σε σχέση με την ανανέωση των νομιμοποιητικών τους εγγράφων, παρατείνουν το χρονικό διάστημα για την πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας. Στην πράξη, αυτά τα προσκόμματα συνιστούν εμπόδια που στερούν συχνά την απόλαυση αυτού του δικαιώματος σε πρόσφυγες/ισσες και αιτούντες/σες άσυλο, οδηγώντας τους σε φτωχοποίηση και συντηρώντας παράλληλα ένα καθεστώς αβεβαιότητας, με άμεσο αντίκτυπο στην ψυχική τους υγεία, στη δυνατότητα να ανταπεξέλθουν στις οικονομικές τους υποχρεώσεις, στη δυνατότητα απρόσκοπτης παρακολούθησης εκπαιδευτικών και άλλων δράσεων κατάρτισης για την επαγγελματική τους ανάπτυξη και κατά συνέπεια και στην οικονομική τους ευημερία.

Το περιβάλλον αναζήτησης εργασίας και ο τρόπος αντιμετώπισής τους στην Ελλάδα, όπως αναφέρουν οι ίδιοι οι αιτούντες/σες και δικαιούχοι/ες διεθνούς προστασίας στους εργασιακούς συμβούλους των οργανώσεων, δεν είναι φιλικό.⁷ Η επαρκής πρόσβαση στην αγορά εργασίας, παρακωλύεται από διακρίσεις, από παροχή ασαφών οδηγιών και ανεπαρκούς επεξήγησης διαδικασιών, με σημαντικό χρηματικό και χρονικό κόστος, για τον εν λόγω πληθυσμό. Οι ελλείψεις αυτές δημιουργούν ένα ασφυκτικό πλαίσιο εύρεσης και διατήρησης μιας σταθερής εργασίας για τους αιτούντες/σες και τους πρόσφυγες/προφύγισες, που αδυνατούν να διατηρήσουν αντίστοιχα ένα σπίτι για τους ίδιους ή την οικογένειά τους, δίχως σταθερό εισόδημα. Πόσο μάλλον για ιδιαίτερα ευάλωτες ομάδες μεταξύ των οποίων είναι οι μόνες γυναίκες/μητέρες, γεγονός που τις εκθέτει σε κινδύνους εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής. Προσκόμματα στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας ή στη δημόσια ζωή για τους νεοεισερχόμενους μπορούν με τη σειρά τους να υπονομεύσουν μακροπρόθεσμα την ένταξή τους στην κοινωνία υποδοχής.

Οδηγούνται με τον τρόπο αυτό στην ανεργία και αντίστοιχα στη φτωχοποίηση και τον κοινωνικό αποκλεισμό και δημιουργείται ταυτόχρονα μια αρνητική στάση του ντόπιου πληθυσμού, ο οποίος δε γνωρίζει τα προσκόμματα αυτά. Αναπόφευκτα ο αποκλεισμός αυτός δημιουργεί και προβλήματα κοινωνικής συνοχής, καθώς δίχως σπίτι, εισόδημα και υγεία -ψυχική και σωματική- οι άνθρωποι δεν μπορούν να ενταχθούν στην κοινωνία.

Η Ελλάδα με δέχθηκε όταν έφυγα από τη χώρα μου για πολύ σοβαρούς λόγους. Δεν υπάρχει όμως δουλειά, οπότε δεν έχω τη δυνατότητα να ζήσω εδώ, ενώ θέλω. Χωρίς δουλειά δεν μπορώ να πληρώσω το ενοίκιο του σπιτιού. Ακόμα και τα λίγα χρήματα που λάμβανα έχουν κοπεί.

Kendi*, αιτών άσυλο από τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό

Τα πορίσματα της παρούσας έκθεσης βασίζονται σε ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία που συγκέντρωσαν οι τρεις οργανώσεις, μέσω της παρουσίας τους στο πεδίο. Στο πλαίσιο της έρευνας, ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη συμμετοχή προσφύγων/ισσών και αιτούντων/ουσών, με στόχο να αποτυπωθούν οι εμπειρίες και οι δυσκολίες, με τον τρόπο που γίνονται αντιληπτές από τις άμεσα επηρεαζόμενες κοινωνικές ομάδες.

Τα ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία συγκεντρώθηκαν από ερωτηματολόγιο των τριών οργανώσεων σχετικά με την πρόσβαση στη στέγαση, την εργασία και την υγεία, το οποίο συμπληρώθηκε μέσω δομημένων συνεντεύξεων και της αξιοποίησης διαδικτυακών εργαλείων. Ποσοτικά στοιχεία επίσης αντλήθηκαν και μέσω σχετικών προγραμμάτων των οργανώσεων που αφορούν την οικονομική ενδυνάμωση και απασχολησιμότητα των ωφελούμενων το διάστημα Σεπτέμβριος 2021-Φεβρουάριος 2022 και πλαισιώθηκαν από δείγμα 183 αξιοποιήσιμων ερωτηματολογίων. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκαν 4 ημιδομημένες ατομικές συνεντεύξεις ή/και αξιοποιήθηκαν απαντήσεις των τμημάτων ανθρώπινου δυναμικού των τριών οργανώσεων και βασικών επαγγελματιών που εργάζονται στον τομέα της ένταξης του προσφυγικού πληθυσμού στην Ελλάδα (επαγγελματίες του Δημοσίου, διεθνών οργανισμών και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών).

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στα ελληνικά, στα αγγλικά ή στη μητρική γλώσσα των συνεντευξαζόμενων με τη βοήθεια διερμηνέα, με σεβασμό προς το φύλο και την πολιτισμική ταυτότητά τους. Όλοι οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα, παρείχαν προφορική ή γραπτή συναίνεση. Ενημερώθηκαν για το σκοπό της έρευνας, τον αποκλειστικά εθελοντικό και ανώνυμο χαρακτήρα της συνέντευξης και το δικαίωμά τους να αρνηθούν να ερωτηθούν ή να απαντήσουν σε ερωτήσεις τις οποίες δεν επιθυμούσαν, όπως και να τερματίσουν τη συνέντευξη οποιαδήποτε στιγμή και για οποιονδήποτε λόγο έκριναν οι ίδιοι/ες σκόπιμο, χωρίς να χρειάζεται να παρέχουν εξηγήσεις. Όλα τα ονόματα προσφύγων/ισσών και αιτούντων/ουσών που περιέχονται στο παρόν έχουν αλλάξει για την προστασία της ιδιωτικής ζωής και της ασφάλειάς τους.

Πιθανοί περιορισμοί

Τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα είναι σε πολλές εκ των περιπτώσεων ωφελούμενοι/ες των οργανώσεων-εταίρων του έργου, που σημαίνει πως συχνά διέθεταν υποστήριξη από επαγγελματίες (π.χ. για την έκδοση απαραίτητων εγγράφων), με αποτέλεσμα να βρίσκονται συχνά ένα βήμα πιο μπροστά σε σχέση με την δυνατότητα πρόσβασής τους στην αγορά εργασίας. Συνεπώς, τουλάχιστον κάποια από τα πορίσματα του παρόντος (π.χ. ποσοστά κατοχής ΑΦΜ) είναι πιθανό – αν όχι βέβαιο – να παρουσιάζουν μια πιο αισιόδοξη εικόνα, σε σχέση με αυτήν που βιώνουν άλλα τμήματα του υπό συζήτηση πληθυσμού, τα οποία στερούνται απαραίτητης πλαισίωσης και συνδρομής.

Πολλοί ερωτηθέντες των ερωτηματολογίων ακόμη προσπαθούν να προσαρμοστούν στις συνθήκες διαβίωσης στην χώρα υποδοχής, έχοντας να ανταπεξέλθουν σε σειρά καθημερινών αναγκών (π.χ. στέγη, διαδικασία ασύλου, έλλειψη υποστηρικτικού πλαισίου για φροντίδα παιδιών σε περιπτώσεις ιδίως μονογονεϊκών οικογενειών), τα οποία επιδρούν τόσο στην ετοιμότητά τους να εστιάσουν απρόσκοπτα στην αναζήτηση εργασίας, όσο και στην ιεράρχηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν, η οποία διαφέρει ανά περίπτωση. Το γεγονός αυτό επηρεάζει αναπόφευκτα και το εύρος των αποτελεσμάτων που μπορούν να προκύψουν από τα ερωτηματολόγια, στα οποία παρατηρήθηκε πως σε αρκετές περιπτώσεις, ερωτήσεις που αφορούσαν (ιδίως) την εργασία απαντήθηκαν ελλιπώς ή και καθόλου.

Τα κράτη μέλη της Ε.Ε. έχουν συγκεκριμένες υποχρεώσεις βάσει διεθνούς και ενωσιακού δικαίου – κυρίως βάσει της Σύμβασης της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων, της Ευρωπαϊκής Οδηγίας για τις Συνθήκες Υποδοχής⁸ και της Ευρωπαϊκής Οδηγίας για την Αναγνώριση.⁹ Οι υποχρεώσεις αυτές αφενός προβλέπουν την παροχή κατάλληλων συνθηκών υποδοχής σε αιτούντες/σες άσυλο και διασφαλίζουν την πρόσβαση στην αγορά εργασίας, και αφετέρου προβλέπουν τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε θέσεις εργασίας αφότου χορηγηθεί το καθεστώς διεθνούς προστασίας, όπως ισότιμη μεταχείριση όσον αφορά την αναγνώριση διπλωμάτων και άλλες ειδικές διευκολύνσεις.¹⁰ Η Οδηγία σχετικά με τις συνθήκες υποδοχής, δίνει το περιθώριο στα κράτη μέλη να ορίσουν το χρονικό περιθώριο για πρόσβαση στην εργασία, με ανώτατο όριο τους εννέα μήνες.

Μέχρι το τέλος του 2019, οι αιτούντες/σες άσυλο στην Ελλάδα είχαν πρόσβαση στην εξαρτημένη εργασία ή την παροχή υπηρεσιών ή έργου από τη στιγμή της κατάθεσης της αίτησης ασύλου, εφόσον είχαν λάβει και το σχετικό δελτίο αιτούντος διεθνή προστασία ή δελτίου αιτήσαντος ασύλου αλλοδαπού.¹¹ Από τον Ιανουάριο του 2020,¹² κατόπιν τροποποίησης της νομοθεσίας, θεσπίστηκε προθεσμία έξι μηνών για την πρόσβαση των αιτούντων/ουσών άσυλο στην αγορά εργασίας. Το δικαίωμα αυτό παρέχεται εάν δεν έχει ληφθεί πρωτοβάθμια απόφαση από την Υπηρεσία Ασύλου εντός έξι μηνών από την υποβολή της αίτησης, χωρίς υπαιτιότητα του αιτούντος, ενώ ανακαλείται αυτόματα με την έκδοση αρνητικής απόφασης.

Στο Σχέδιο Δράσης για την Ενσωμάτωση και την Ένταξη για την περίοδο 2021-2027,¹³ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συστήνει στα κράτη μέλη της Ε.Ε. να μεριμνήσουν για την έγκαιρη υποστήριξη των αιτούντων/ουσών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας στη διαδικασία ένταξης – μέσω και της ενίσχυσης των προοπτικών επιτυχούς πρόσβασής τους στην αγορά εργασίας. Το Σχέδιο Δράσης προτείνει η διαδικασία να ξεκινά πριν την ολοκλήρωση της διαδικασίας ασύλου, ιδίως σε περιπτώσεις όπου η χορήγηση διεθνούς προστασίας είναι πιθανή.

Ομοίως, στο σχέδιο της Εθνικής Στρατηγικής για την Ένταξη, που τέθηκε σε διαβούλευση τον Ιανουάριο του 2022¹⁴ και το οποίο αν και μόνο μερικώς φαίνεται να υιοθετεί συστάσεις του προαναφερθέν-

τος Σχεδίου, γίνεται αναφορά σε μια σειρά σημαντικών επιδιώξεων και δράσεων, που είναι κρίσιμο να υλοποιηθούν εγκαίρως. Μεταξύ αυτών, ο σχεδιασμός προγράμματος αναγνώρισης δεξιοτήτων και η εξοικείωση με τον ΟΑΕΔ και την κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα, η κατηγοριοποίηση των δεξιοτήτων σε ομάδες υψηλής/ ημι- / χαμηλής εξειδίκευσης με τη χρήση πιστοποιημένων εργαλείων και η επαγγελματική κατάρτιση και μαθητεία, μέσω σχολείων «δεύτερης ευκαιρίας», ινστιτούτων επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαιδευτικών προγραμμάτων για ανέργους. Προτείνονται εκπαιδευτικά σεμινάρια για αναζήτηση εργασίας και εξοικείωση με την τεχνολογία, δικτύωση με τοπικούς συνεταιρισμούς και ενώσεις γυναικών για την σχεδίαση τρόπων ανάπτυξης δεξιοτήτων, τόσο για γυναίκες όσο και για άνδρες, εκδηλώσεις για εργοδότες και υποψήφιους εργαζόμενους/ες και κίνητρα για πρόσληψη δικαιούχων διεθνούς προστασίας σε πρακτική άσκηση επιχειρήσεων. Παρά τις παραπάνω ευπρόσδεκτες προτάσεις, υπάρχουν σοβαρές ελλείψεις και προβληματικές στην προτεινόμενη Στρατηγική, όπως η λανθασμένη αναφορά πως Ευρωπαϊκά κονδύλια διατίθενται μόνο για τους αιτούντες/σες άσυλο.¹⁵

Ωστόσο είναι σημαντικό να αναφερθούν τα μνημόνια συνεργασίας του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου με τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (Ιούνιος 2021)¹⁶ και με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (Οκτώβριος 2021),¹⁷ για τη στήριξη των προσπαθειών ένταξης των αιτούντων/ουσών άσυλο και των δικαιούχων διεθνούς προστασίας στην Ελλάδα.

A | Χρηματοδοτικά προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ο νέος Κανονισμός για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (TAME) προβλέπει την «προώθηση και διευκόλυνση της αποτελεσματικής ένταξης και κοινωνικής ενσωμάτωσης υπηκόων τρίτων χωρών»¹⁸ ως ειδικό στόχο του Ταμείου, και απαιτεί από τα κράτη μέλη να καταθέσουν τουλάχιστον το 15% των πόρων του εθνικού προγράμματος τους για τον εν λόγω στόχο. Επιπλέον, η στήριξη στην ένταξη παρέχεται από την Ε.Ε. από πολλά ακόμη χρηματοδοτικά Ταμεία (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, πρόγραμμα Erasmus+, πρόγραμμα Invest EU) και το επικείμενο πρόγραμμα «Πολίτες, ισότητα, δικαιώματα και αξίες», στον σχεδιασμό καθοδήγησης και πρακτικών εργαλείων, τον συντονισμό, την πα-

ρακολούθηση και τη στήριξη εταιρικών σχέσεων σε τοπικό και εθνικό επίπεδο.¹⁹ Τέλος, η ένταξη των πολιτών τρίτων χωρών εντάσσεται επίσης στους ειδικούς σκοπούς και του Ταμείου Ανάκαμψης, ένα προσωρινό Ευρωπαϊκό Ταμείο, με σκοπό να βοηθήσει τα κράτη μέλη της Ε.Ε. να ανταποκριθούν στην άμεση οικονομική και κοινωνική ζημία που προκλήθηκε από την πανδημία του COVID-19.²⁰

Η προσπάθεια και δέσμευση της Πολιτείας να ενισχύσει την ένταξη των δικαιούχων διεθνούς προστασίας στην αγορά εργασίας, μέσω προγράμματος επαγγελματικής εκπαίδευσης για 14.580 δικαιούχους, που θα υλοποιηθεί υπό την αρμοδιότητα του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου με πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης, πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα.²¹ Πέρα από την επαγγελματική εκπαίδευση, τα υποέργα της δράσης αυτής αφορούν γλωσσική – διαπολιτισμική εκπαίδευση για την προώθηση της ένταξης του προσφυγικού πληθυσμού στην αγορά εργασίας²² και υπηρεσίες διερμηνείας.²³ Αφορούν επίσης, πρακτική άσκηση και εργασία σε επιχειρήσεις με στόχο την βοήθεια των εκπαιδευόμενων στην απόκτηση εργασιακής εμπειρίας σε πραγματικές εργασιακές συνθήκες, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η ενσωμάτωση στην αγορά εργασίας,²⁴ πιστοποίηση δεξιοτήτων για τα προσόντα και τις ειδικότητες του 25% των συμμετεχόντων (4.500 πρόσφυγες) από φορείς πιστοποίησης που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα ή/και διεθνώς.²⁵ Τέλος, είναι σημαντικό πως στη δράση περιλαμβάνονται και επισκέψεις για την αξιολόγηση του προγράμματος με τη σύσταση αρμόδιων επιτροπών και ομάδων, από στελέχη του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου και, ενδεχομένως, συναρμόδιων Υπουργείων ή/και λοιπών συναρμόδιων φορέων.²⁶

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

04

“

Είμαι 4 χρόνια στην Ελλάδα, έχω δουλέψει ως καθαρίστρια σε νοσοκομείο και σε διάφορα σπίτια, αλλά δεν μπορώ να βρω μόνιμη δουλειά. Περίμενα αρκετό καιρό για να λάβω την άδεια διαμονής μου και έπειτα για την ανανέωσή της. Θα δούλευα σε οποιαδήποτε δουλειά, αρκεί να είναι νόμιμη.

Aida*, αιτούσα άσυλο από την Ερυθραία

”

A | Η κατάσταση στο πεδίο

Η κατάρτιση και υλοποίηση προγραμμάτων ένταξης είναι καταλυτικής σημασίας για την ενίσχυση των προοπτικών συμπερίληψης των αιτούντων/ουσών άσυλο και των προσφύγων/ισσών στην ελληνική κοινωνία. Στην Ελλάδα, ωστόσο, παρά τον σημαντικό αριθμό ατόμων που έχουν λάβει καθεστώς διεθνούς προστασίας τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται μια έλλειψη προγραμμάτων εθνικής εμβέλειας, που να υλοποιούνται από το κράτος σε συνδυασμό με υλοποίηση από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών υπό κρατική επίβλεψη. Απεναντίας, πέραν πρωτοβουλιών που έχουν κατά καιρούς ληφθεί σε επίπεδο Δήμων και συγκεκριμένα από το Δίκτυο Πόλεων,²⁷ όπως στον Δήμο Αθηναίων²⁸ και στον Δήμο Ηρακλείου Κρήτης,²⁹ στο μεγαλύτερο βαθμό τα προγράμματα ένταξης για χρόνια επαφίονται στις περιορισμένες δυνατότητες των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Μοναδικές εξαιρέσεις είναι το πρόγραμμα HELIOS (*Hellenic Integration Support for Beneficiaries of International Protection*), το οποίο ξεκίνησε να υλοποιείται το καλοκαίρι του 2019 από τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (ΔΟΜ), και υπό την χρηματοδότηση του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου από τον Ιανουάριο του 2022,³⁰ και τα Κέντρα Ένταξης Μεταναστών³¹ με παροχή μαθημάτων ελληνικής και αγγλικής γλώσσας, πληροφορικής και συνεδριών επαγγελματικής συμβουλευτικής. Ευελπιστούμε πως το νέο χρηματοδοτικό πλαίσιο της Ε.Ε. θα δώσει το έναυσμα για περισσότερα, μεγαλύτερα και πιο συμπεριληπτικά προγράμματα ένταξης, όπως πχ το προαναφερόμενο πρόγραμμα

που θα χρηματοδοτηθεί από το Ταμείο Ανάκαμψης.

Το πρόγραμμα HELIOS προσφέρει ένα φάσμα υποστηρικτικών ενεργειών με στόχο την προώθηση της ανεξάρτητης διαβίωσης των δικαιούχων διεθνούς προστασίας. Μεταξύ αυτών, οι ενημερωτικές συνεδρίες, η εργασιακή συμβουλευτική, μαθήματα ελληνικών διάρκειας 6 μηνών και η υποβοήθηση της στέγασης των ωφελούμενων, μέσω ενός οικονομικού βοηθήματος διάρκειας μεταξύ 6-12 μηνών. Παρά τη σημασία του, ωστόσο, το πρόγραμμα δύναται να παρέχει υποστήριξη μόνο σε άτομα που έλαβαν καθεστώς διεθνούς προστασίας από το 2018 και έπειτα, τα οποία μπορούν να έχουν πρόσβαση στο προαναφερθέν βοήθημα μόνο αν προηγουμένως διαβιούσαν σε επίσημες δομές του συστήματος υποδοχής, ενώ η επιλεξιμότητα των περιπτώσεων που δεν πληρούν τα προαναφερθέντα κριτήρια εξετάζεται, κατόπιν παραπομπής ή άμεσης επικοινωνίας με το προσωπικό του HELIOS. Το πρόγραμμα διαθέτει εξασφαλισμένη ευρωπαϊκή χρηματοδότηση μέχρι τον Ιούνιο του 2022.³² Κατά συνέπεια, σημαντικός αριθμός προσφύγων/ισσών, συμπεριλαμβανομένων όσων μπορεί να είχαν ήδη και από μόνοι/ες επιδείξει μεγαλύτερη πρωτοβουλία ως προς την αυτόνομη διαβίωση (π.χ. εξεύρεση δικού τους χώρου διαμονής ως αιτούντες/ούσες), δεν έχει δυνατότητα υποστήριξης από το πρόγραμμα, την ίδια στιγμή που γεννώνται και ερωτηματικά ως προς την ομαλή συνέχισή του. Με την σειρά του, ο κίνδυνος διακοπής του μοναδικού ενταξιακού προγράμματος εθνικής εμβέλειας αναδεικνύει emphaticά την ανάγκη σταθερής και μακροπρόθεσμης επένδυσης της Πολιτείας – με την υποστήριξη της Ε.Ε. και σχετικών πόρων – στη διαδικασία ένταξης, ενδεχομένως μέσω και της επέκτασης μέρους των παρεχόμενων υπηρεσιών του HELIOS (π.χ. μαθήματα ελληνικών για διάστημα μεγαλύτερο των 6 μηνών), προς ενίσχυση των προοπτικών αυτόνομης διαβίωσης των προσφύγων/ισσών.

Επίσης, παρότι έχει πλέον ολοκληρωθεί, το πρόγραμμα Curing the limbo,³³ έχει ενισχύσει την εμπειρία των οργανώσεων με μια σειρά καλών πρακτικών. Το ευρωπαϊκό αυτό πιλοτικό πρόγραμμα υλοποιήθηκε από το Δήμο Αθηναίων με στόχο τη δυναμική ένταξη των δικαιούχων διεθνούς προστασίας στον αστικό ιστό, μέσω μαθημάτων ελληνικών, αγγλικών, δημιουργικής έκφρασης και νέων τεχνολογιών, πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή κατοικία και συνεδριών επαγγελματικής συμβουλευτικής ανάλογα με το προφίλ τους.³⁴

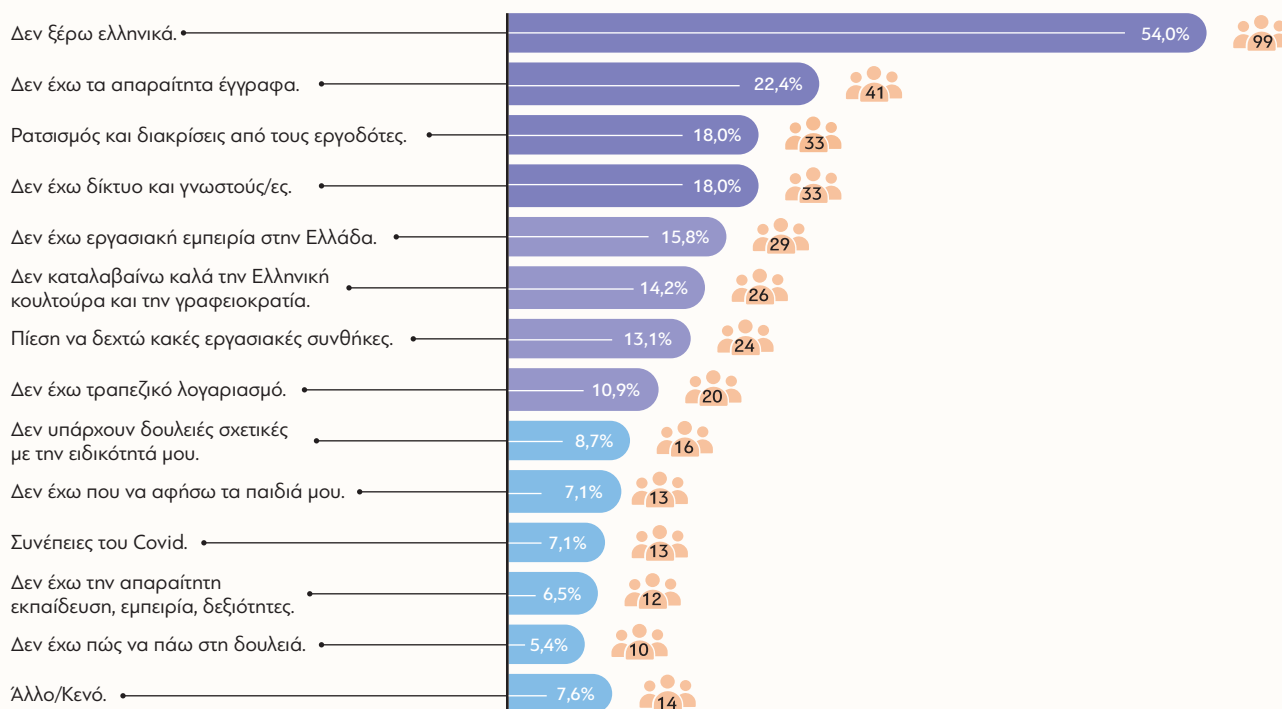
Φωτογραφία: Στάθης Μαμαλάκης/IRC

Οι ημερίδες καριέρας με τη συμμετοχή εταιρειών και οργανισμών από διάφορους τομείς της ελληνικής οικονομίας, που επιθυμούν να γνωρίσουν υποψηφίους/ες διαφορετικών ειδικοτήτων και να διερευνήσουν δυνατότητες πρόσληψης και συνεργασίας, αποτελούν μία πολύ καλή πρακτική για την πρόσβαση στην αγορά εργασίας. Φέτος, διοργανώθηκε για δεύτερη χρονιά στο πλαίσιο του προγράμματος HELIOS, από τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης, το Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη-ACCMR και άλλες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Στο πλαίσιο της εβδομάδας καριέρας «WELCOME», έλαβαν μέρος σε συνεντεύξεις με εκπροσώπους των μεγαλύτερων ξενοδοχειακών ομίλων της χώρας 350 αιτούντες/σες και δικαιούχοι/ες διεθνούς προστασίας με φυσική παρουσία ενώ 300 διαδικτυακά, καθώς ο ελληνικός τουρισμός βρίσκεται σε αναζήτηση εργαζομένων για την κάλυψη των αναγκών του κλάδου.

Β | Προσκόμματα που συναντούν οι δικαιούχοι και οι αιτούντες/σες διεθνούς προστασίας

Οι αιτούντες/σες άσυλο και οι προσφύγες/προσφύγισσες που διαμένουν στην Ελλάδα, έχουν να αντιμετωπίσουν το ζήτημα του υψηλού ποσοστού ανεργίας, το οποίο επηρεάζει το σύνολο του πληθυσμού. Παρά τη φαινομενική βελτίωση των τελευταίων ετών, το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα παραμένει υψηλό σε σχέση με τα κράτη μέλη της Ε.Ε. (13% το τρίτο τρίμηνο του 2021 σε σχέση με τον μέσο όρο της Ε.Ε. που είναι στο 6,2%³⁵), με τον αριθμό των μακροχρόνια ανέργων να ανέρχεται στο 66,4% (409.000 άτομα) του συνολικού αριθμού ανέργων στη χώρα.³⁶ Όπως επεσήμανε το 2018 και η Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, πέραν των διοικητικών προσκομμάτων που αντιμετωπίζουν ειδικά οι πρόσφυγες/ισσες (πχ έκδοση εγγράφων) οι οικονομικές συνθήκες στη χώρα είναι και αυτές παράγοντας που ενισχύει τον αποκλεισμό των πολιτών τρίτων χωρών από την αγορά εργασίας και τον κίνδυνο εξώθησής τους στην αδήλωτη εργασία, με σοβαρές επιπτώσεις στην απόλαυση των βασικών κοι-

ΓΡΑΦΗΜΑ 2. Εμπόδια για την πρόσβαση στην αγορά εργασίας των αιτούντων/ουσών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας, σύμφωνα με τις απαντήσεις σε 183 ερωτηματολόγια των τριών οργανώσεων

νωνικών δικαιωμάτων.³⁷ Επιπρόσθετα, παρατηρείται μια συνεχιζόμενη ανησυχητική αύξηση ρατσισμού και αρνητικών στερεοτύπων στη χώρα,³⁸ καθώς οι παρεξηγήσεις λόγω πολιτισμικών διαφορών και σπληθειών, μπορούν να συμβάλουν σε καχυποψία και αρκετές φορές εκθρότητα. Η διακριτική μεταχείριση γίνεται συχνά εμφανής ακόμη και στις αγγελίες εργασίας λόγω φυλής, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής.³⁹

Από δείγμα 183 ερωτηματολογίων των τριών οργανώσεων, ως σημαντικότερα εμπόδια εντοπίζονται τα εξής:

Έλλειψη γλωσσικών δεξιοτήτων

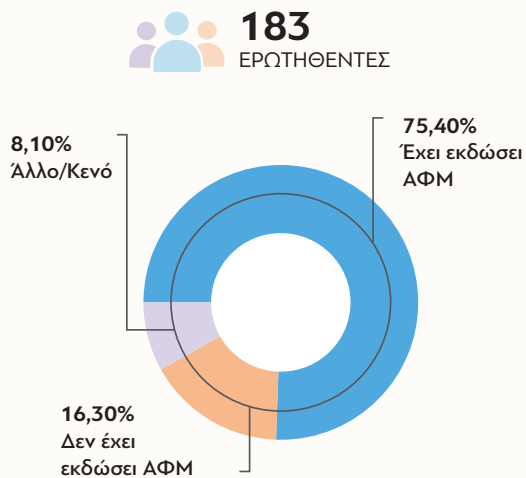
Βάσει των συνεντεύξεων που διενεργήθηκαν για τη συγγραφή αυτής της έκθεσης, ως βασικότερο πρόβλημα στην εύρεση εργασίας από τους πρόσφυγες/προσφύγισες και τους αιτούντες/σες άσυλο αλλά και από τους επαγγελματίες που εργάζονται στο πεδίο της απασχολησιμότητας, εντοπίζεται η έλλειψη γνώσης της ελληνικής ή/και της αγγλικής γλώσσας. Η βασική γνώση και χρήση της ελληνικής ή, αναλόγως κλάδου (π.χ. εστίαση) της αγγλικής, αποτελεί προαπαιτούμενο για την πρόσληψη σε οποιαδήποτε θέση εργασίας στην ελληνική αγορά, καθώς είναι ελάχιστες οι εξαιρέσεις που τα ελληνικά δεν είναι απαραίτητα. Είναι πολύ σημαντικό το κενό προγραμμάτων ελληνομάθειας για τους αιτούντες/σες άσυλο και τους δικαιού-

χους/ες διεθνούς προστασίας.⁴⁰ Εξαίρεση αποτελεί το πρόγραμμα HELIOS, στο πλαίσιο του οποίου οι ωφελούμενοι/ες υποχρεούνται να παρακολουθούν τα μαθήματα ένταξης, που περιλαμβάνουν και 280 ώρες ελληνικών. Επίσης, τα μαθήματα ελληνικών, αγγλικών και ηλεκτρονικών υπολογιστών που παρέχουν δωρεάν οι μη κυβερνητικές οργανώσεις βάσει των περιορισμένων δυνατοτήτων που διαθέτουν δεν επαρκούν για την κάλυψη του συνόλου των αναγκών, ενώ παρατηρείται αδυναμία πρόσβασης σε επιδοτούμενα ή δωρεάν σεμινάρια από τον Οργανισμό Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ), σύμφωνα με την κοινωνική υπηρεσία του ΕΣΠ.

Έλλειψη απαραίτητων εγγράφων

Σύμφωνα με τον ΔΟΜ,⁴¹ τον Δεκέμβριο του 2021, σε σύνολο 15.793 ανθρώπων που διέμεναν στις 25 δομές φιλοξενίας στην ηπειρωτική Ελλάδα, λιγότεροι από τους μισούς ενήλικες (47,47%) διέθεταν ΑΦΜ, ενώ μόλις το 9,97% των διαμενόντων άνω των 15 ετών διέθετε δελτίο ανεργίας από τον ΟΑΕΔ. Σύμφωνα με τα στοιχεία του προγράμματος HELIOS,⁴² σε σύνολο 18.981 συνεδριών ως προς την ένταξη των δικαιούχων διεθνούς προστασίας, το 40,76% αιτήθηκε συνδρομή στις διοικητικές διαδικασίες και

ΓΡΑΦΗΜΑ 3. Ποσοστά αιτούντων/ουσών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας που έχουν εκδώσει ΑΦΜ, με βάση τα 183 ερωτηματολόγια των τριών οργανώσεων

το 19,02% σε καθημερινές δυσκολίες. Σύμφωνα με την έρευνα των τριών οργανώσεων, σε σύνολο 183 συμμετεχόντων/ουσών οι 138 έχουν εκδώσει ΑΦΜ σε αντίθεση με 30 που δεν έχουν εκδώσει.

Θεωρητικά, με την απόκτηση του δελτίου αιτούντος άσυλο, αποκτάται αυτόματα ο Αριθμός Φορολογικού Μητρώου. Σε περίπτωση αλλαγής του τύπου κατοικίας, αρκετές φορές οι υπάλλη-

λοι της εφορίας, ζητούν προσκόμιση ειδικής βεβαίωσης από την Υπηρεσία Ασύλου για μόνιμη διαμονή σε περίπτωση που δεν προκύπτει από το δελτίο ή έχει αλλάξει όπως και η προσκόμιση βεβαίωσης από μελλοντικό εργοδότη ότι θα απασχολήσει τον αιτούντα/σα.⁴³ Σύμφωνα με στοιχεία του ΕΣΠ, εντοπίζεται αδυναμία στη χρήση των κωδικών της ηλεκτρονικής εφαρμογής της εφορίας (Taxisnet), και στην αλλαγή στοιχείων όπως του τύπου κατοικίας όταν αφορά πρόσφυγες και προσφύγισες, που παραπέμπονται στην εφορία αρχικής χορήγησης ΑΦΜ (π.χ. στα νησιά) και ότι του τρέχοντος τύπου διαμονής όπως για τους Έλληνες/ίδες, καθώς ο ΠΑΑΥΠΑ δεν αναγνωρίζεται από το σύστημα.

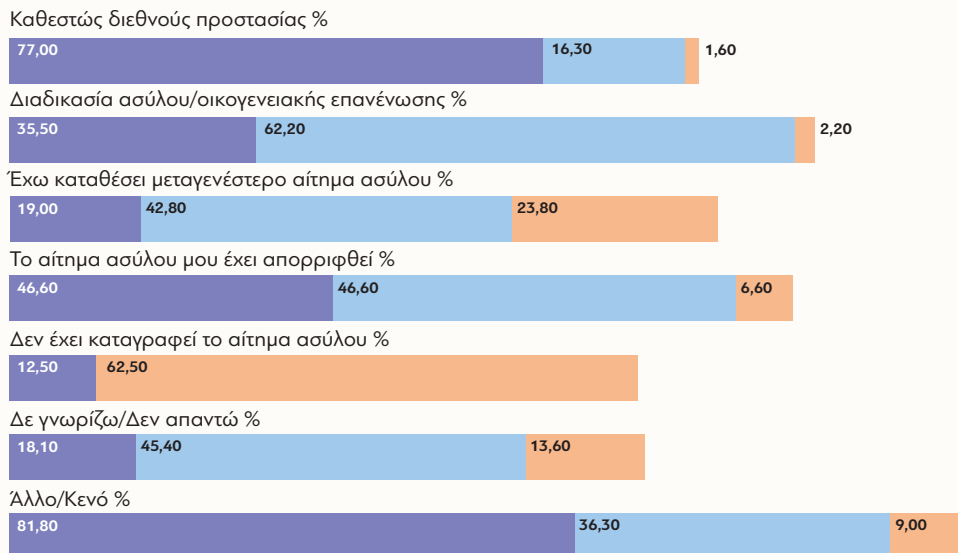
Αντίστοιχο πρόβλημα δημιουργεί η πρόσβαση στην κοινωνική ασφάλιση και συγκεκριμένα η απόκτηση αριθμού κοινωνικής ασφάλισης, που αποτελεί προϋπόθεση για την απασχόληση. Είναι χαρακτηριστικό πως σε σύνολο 61 δικαιούχων διεθνούς προστασίας που συμμετείχαν στην έρευνα, 47 έχουν ΑΜΚΑ, 10 ΠΑΑΥΠΑ, 3 δεν έχουν εκδώσει τίποτα από τα δύο και ένα άτομο δεν απάντησε, ενώ σε σύνολο 66 αιτούντων/ουσών άσυλο οι 20 έχουν ΑΜΚΑ, οι 37 ΠΑΑΥΠΑ, οι 6 δεν έχουν εκδώσει τίποτα από τα δύο και οι 3 δεν ήθελαν να απαντήσουν.

ΓΡΑΦΗΜΑ 4. Ποσοστά αιτούντων/ουσών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας που έχουν εκδώσει ΑΜΚΑ ή και ΠΑΑΥΠΑ, με βάση τα 183 ερωτηματολόγια των τριών οργανώσεων

183 ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΕΣ

ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ

Οι αιτούσες/ντες άσυλο με την παραλαβή του δελτίου αιτούντος άσυλο λαμβάνουν τον Προσωρινό Αριθμό Ασφάλισης και Υγειονομικής Περιθάλψης (ΠΑΑΥΠΑ). Σύμφωνα με το νόμο,⁴⁴ ο ΠΑΑΥΠΑ αποτελεί προϋπόθεση για την πρόσβαση στην αγορά εργασίας, που τεκμαίρεται μέσω και σχετικής ενημέρωσης της υπηρεσίας της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης κοινωνικής ασφάλισης (ΗΔΙΚΑ), που μεταξύ άλλων διασυνδέεται και με το σύστημα ΕΡΓΑΝΗ. Παρότι το σύστημα ΕΡΓΑΝΗ -στο οποίο οι εργοδότες υποχρεούνται να γνωστοποιούν πρόσληψη, τερματισμό και δήλωση όρων εργοδότησης- ενημερώνεται για την απόκτηση ΠΑΑΥΠΑ, στην πράξη διαπιστώνεται ότι το σύστημα δεν έχει ακόμα προσαρμοστεί και δεν αναγνωρίζει τον ΠΑΑΥΠΑ. Συνεπώς, στην πράξη, η πρόσβαση στην αγορά εργασίας γίνεται εφικτή μόνο εάν οι αιτούντες/σες παρουσιαστούν στον ΕΦΚΑ με βεβαίωση απασχόλησης ΕΡΓΑΝΗ από τον εργοδότη, έτσι ώστε να απογραφούν και να λάβουν Αριθμό Συστήματος ΕΦΚΑ (πρώην ΑΜΑ), για να μπορέσει να προχωρήσει η πρόσληψή τους, γεγονός που απαιτεί γνώση της διαδικασίας από τον εργοδότη και τον αιτούντα.⁴⁵ Αξίζει να αναφερθεί πως στην πράξη, σύμφωνα με περιστατικά ωφελούμενων των προγραμμάτων της IRC, σε περίπτωση που αιτών άσυλο προσληφθεί από τον εργοδότη, ο εργαζόμενος θα πρέπει να μεταβεί στον ΕΦΚΑ και να ζητήσει απογραφή του με αποδεικτικό το έγγραφο του ΕΡΓΑΝΗ, κάτι που ίσως αποθαρρύνει τον εργοδότη εάν δε γνωρίζει τη διαδικασία. Τότε λαμβάνει Αριθμό Συστήματος ΕΦΚΑ, ενώ στο ίδιο έγγραφο ο αριθμός ΠΑΑΥΠΑ φαίνεται καταγεγραμμένος ως αριθμός ΑΜΚΑ. Για τη διαδικασία αυτή χρειάζεται συνήθως να μεσολαβήσει η υπηρεσία Ασύλου, που «ενεργοποιεί» τον ΠΑΑΥΠΑ, γεγονός που δεν αναγράφεται πουθενά, ούτε και απαιτείται επίσημα.

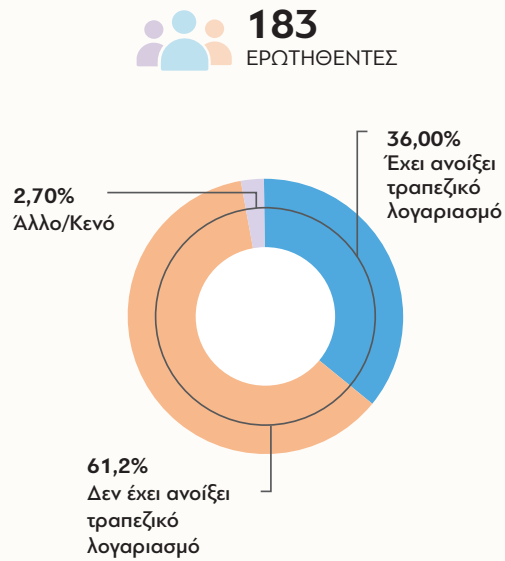
Το σύστημα εξέτασης ασύλου συχνά αναγκάζει αιτούντες/σες άσυλο να πραγματοποιήσουν κατ' επανάληψη ταξίδια ανάμεσα σε διαφορετικές περιοχές της χώρας (σε περίπτωση, π.χ., που έχουν καταθέσει το αίτημα σε μία περιοχή, αλλά πλέον διαμένουν και εργάζονται σε άλλη) για να διευθετήσουν σημαντικές διαδικασίες, με αρκετά έξοδα, ψυχικό κόστος, και πολλές φορές εις βάρος της ετήσιας άδειας εφόσον εργάζονται, ή, σε περίπτωση που δεν τους επιτραπεί απουσία με άδεια, εις βάρος των αποδοχών τους ή της δυνατότητας διατήρησης θέσης εργασίας.

Αντίστοιχη επιβάρυνση δημιουργεί και η διαδικασία έκδοσης και ιδίως ανανέωσης νομιμοποιητικών εγγράφων. Πέραν του ζητήματος που ανακύπτει με τις βεβαιώσεις κατάθεσης αίτησης για άδεια διαμονής, οι οποίες όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη αναφορά του έργου,⁴⁶ δεν πληρούν τις προδιαγραφές για την πρόσβαση των δικαιούχων σε κοινωνικά δικαιώματα, όπως η εργασία, ένα επιπρόσθετο ζήτημα είναι και το ότι το σύστημα παρακολούθησης της εξέλιξης της διαδικασίας έκδοσης/ανανέωσης/επίδοσης είναι εξαιρετικά δύσχρηστο χωρίς τη δυνατότητα αυτόματης αναζήτησης, όπως και δύσκολα προσβάσιμο σε τεχνολογικά αναλφάβητα άτομα. Το αποτέλεσμα είναι συχνά οι δικαιούχοι/ες να μη δύνανται να ενημερωθούν εγκαίρως για την ημερομηνία κατά την οποία θα πρέπει να παραλάβουν τις άδειες διαμονής τους από το αρμόδιο γραφείο ασύλου και να χάνουν τα σχετικά ραντεβού επίδοσης της άδειας διαμονής τους, με ό,τι αυτό συνεπάγεται και για τη δυνατότητα απρόσκοπτης πρόσβασής τους στην εργασία. Σε περιπτώσεις, δε, που για λόγους όπως και η εργασία, οι δικαιούχοι μπορεί να έχει χρειαστεί να αλλάξουν τόπο διαμονής μετά την κατάθεση των απαραίτητων δικαιολογητικών έκδοσης/ανανέωσης της άδειας διαμονής τους, όταν πλέον το εν λόγω έγγραφο έχει εκδοθεί, παρατηρείται μια δυσκολία σε σχέση με τη δυνατότητα παραλαβής του, καθώς οι δικαιούχοι/ες συχνά χρειάζεται να επιστρέψουν στον τόπο που είχαν αρχικά καταθέσει τα δικαιολογητικά. Ενδεχομένως μια καλύτερη ενημέρωση μεταξύ των συναρμόδιων υπηρεσιών να μπορούσε να επιλύσει το εν λόγω ζήτημα, καθιστώντας ευκολότερη την παραλαβή των νομιμοποιητικών εγγράφων από το εκάστοτε πλησιέστερο στον τόπο διαμονής των δικαιούχων γραφείο ή κλιμάκιο της υπηρεσίας ασύλου ή, σε περίπτωση μη ύπαρξης αυτού, την πλησιέστερη Διεύθυνση Αλλοδαπών.

Απουσία κοινωνικού δικτύου

Οι αιτούσες/ντες και οι πρόσφυγες/προσφύγισες, συχνά στερούνται το κοινωνικό δίκτυο που να μπορεί να συνδράμει στη διασύνδεσή τους με δυνητικούς εργοδότες ή/και να διευκολύνει την κατανόσή τους σε σχέση με τις μεθόδους και τα εργαλεία αναζήτησης εργασίας. Πέραν του ότι βρίσκονται σε μια νέα χώρα, στην οποία ξεκινούν τη ζωή τους από την αρχή, ένας επιπρόσθετος παράγοντας αυτής της έλλειψης είναι και η συχνή

ΓΡΑΦΗΜΑ 5. Ποσοστά αιτούντων/ουσών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας με ή χωρίς τραπεζικό λογαριασμό, με βάση τις απαντήσεις από τα 183 ερωτηματολόγια των τριών οργανώσεων

διαμονή τους σε απόμερους καταυλισμούς, που δυσκολεύουν περαιτέρω τη δυνατότητα διασύνδεσης και γνωριμίας των τοπικών κοινωνιών.

Δυσκολία ανοίγματος τραπεζικού λογαριασμού

Ένα ακόμα απαραίτητο βήμα για την πρόσληψη είναι το άνοιγμα τραπεζικού λογαριασμού⁴⁷ σε ελληνικό πιστωτικό ίδρυμα προκειμένου να καταβάλλεται ο μισθός. Ωστόσο, έχει παρατηρηθεί πως υπάλληλοι σε τράπεζες συχνά αρνούνται το άνοιγμα λογαριασμού μισθοδοσίας, ζητούν αρκετά συχνά εθνικό διαβατήριο ως πιστοποιητικό ταυτοποίησης,⁴⁸ πιθανά μη γνωρίζοντας ότι οι αιτούντες διεθνή προστασία υποχρεούνται να το παραδίδουν στην Υπηρεσία Ασύλου. Εφόσον διαπιστωθεί το καθεστώς τους ως προσφύγων, αφενός, δεν το λαμβάνουν πίσω, αφετέρου είναι και αντικειμενικά αδύνατο να εκδώσουν νέο. Αντί αυτού, ελλείψει εθνικού διαβατηρίου, κατόπιν αναγνώρισης του καθεστώτος θα μπορούσαν να επιδείξουν, πέραν της άδειας διαμονής, και σχετικό ταξιδιωτικό έγγραφο που εκδίδεται από την Ελληνική Πολιτεία, ωστόσο και αυτό συχνά δεν γίνεται δεκτό από τις τράπεζες.

Χαρακτηριστικά, από το σύνολο των 183 συμμετεχόντων/ουσών στην έρευνα, μόλις 66 έχουν ανοίξει τραπεζικό λογαριασμό.

Παράλληλα και εν μέσω της πανδημίας του κορωνοϊού, έγινε εμφανής η απουσία ενημέρωσης από τους υπαλλήλους των τραπεζών, για τις άδειες διαμονής που λήγουν. Η διαδικασία ανανέωσης της άδειας διαμονής και ειδικά εφόσον λήγει σε σύντομο χρονικό διάστημα πριν την πρόσληψη, δημιουργεί ή μπορεί να δημιουργήσει κώλυμα πρόσληψης από τον εργοδότη. Επιπρόσθετα, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως δημόσιοι φορείς, ζητούν διαβατήριο και αντίγραφο ποινικού μητρώου⁴⁹ για πρόσληψη, έγγραφα που αφορούν αποκλειστικά δικαιούχους/ες διεθνούς προστασίας αλλά και χρονοβόρα για να αποκτηθούν, καθώς δεν υπάρχει δυνατότητα ηλεκτρονικής τους έκδοσης.

Αδυναμία απόδειξης και αναγνώρισης υπάρχουσας εκπαίδευσης-κατάρτισης

Ένα ακόμη εμπόδιο είναι η αδυναμία απόδειξης των δεξιοτήτων και των προσόντων που διαθέτουν οι άνθρωποι πριν φτάσουν στη χώρα. Συχνά, λόγω των συνθηκών που τους/τις εξωθούν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους, οι πρόσφυγες/ισσες αδυνατούν να έχουν μαζί τους το σύνολο των εγγράφων τους, συμπεριλαμβανομένων όσων αποδεικνύουν την εκπαίδευση ή/και επαγγελματικές τους δεξιότητες. Παράλληλα, αντιμετωπίζουν και δυσκολία στην απόκτηση αντίγραφων των σχετικών εγγράφων στην Ελλάδα ή/και την αναγνώριση των δεξιοτήτων τους, παρότι υπάρχει το Ευρωπαϊκό διαβατήριο προσόντων για τους πρόσφυγες,⁵⁰ που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί για την αναγνώριση σπουδών από τρίτες χώρες εκτός της Ε.Ε.⁵¹ Επιπλέον, δεν υπάρχει προσβάσιμο σύστημα πιστοποίησης κατάρτισης όπως το ευρωπαϊκό σύστημα μεταφοράς και συσώρευσης ακαδημαϊκών μονάδων (ECTS), ένας μηχανισμός αναγνώρισης πτυχίου, γνώσεων και δεξιοτήτων, χωρίς κατάθεση εγγράφων από τη χώρα καταγωγής, τα οποία συχνά δεν μπορούν να ζητηθούν λόγω δίωξης. Η αναγνώριση ενός πτυχίου πανεπιστημίου παραδείγματος χάριν, απαιτεί αναγνώριση των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων και πτυχίων από τις χώρες καταγωγής, όπως η δυνατότητα αναγνώρισης του πτυχίου από τον ΔΟΑΤΑΠ στην Ελλάδα.

Δύσκολη παραμένει και η απόδειξη των τεχνικών δεξιοτήτων των αιτούντων/ουσών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας, όπου είναι απαραίτητη η πιστοποίηση για να μπορέσουν να εργα-

στούν σε τεχνικά επαγγέλματα όπως ηλεκτρολόγος, μηχανικός κλπ. Για τα επαγγέλματα αυτά θα πρέπει οι αιτούντες/σες και δικαιούχοι/ες διεθνούς προστασίας είτε να έχουν δίπλωμα αντίστοιχης σχολής και να το αναγνωρίσουν στην Ελλάδα, είτε να συμμετάσχουν σε εξετάσεις που απευθύνονται σε αποφοίτους ΙΕΚ, εξετάσεις που διεξάγονται στα ελληνικά και δεν έχουν σταθερή συχνότητα.

Τα εμπόδια που αναφέρθηκαν εμποδίζουν την πρόσβαση των αιτούντων/ουσών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας στην εργασία, σε θέση εργασίας με καλύτερες συνθήκες, ή ακόμα και από έναν κλάδο απασχόλησης που βρήκαν εργασία σε κάποιον άλλο που επιθυμούν όντως να εργαστούν. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται το εμπόδιο της συσχέτισης προσόντων και θέσεων εργασίας, το οποίο επιφέρει όχι μόνο προσωπική ματαίωση, αλλά και ματαίωση της ανάγκης αναζήτησης των προσόντων τους από τις επιχειρήσεις. Οι ωφελούμενοι/ες που συμμετείχαν στην έρευνα, ανέφεραν επίσης ως σημαντικά εμπόδια την έλλειψη εργασιακής εμπειρίας στην Ελλάδα, τη δυσκολία κατανόησης της ελληνικής κουλτούρας και γραφειοκρατίας και τον ρατσισμό ή και διακρίσεις που υφίστανται από εργοδότες.

Γ | Τα κωλύματα που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις κατά την πρόσληψη δικαιούχων και αιτούντων/σών διεθνούς προστασίας

Είναι σημαντικό να μεταφερθεί και η πλευρά των εργοδοτών, κατά τη διαδικασία πρόσληψης αιτούντων/ουσών άσυλο και προσφύγων/ισσών. Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα για τις στάσεις των επιχειρήσεων απέναντι στην απασχόληση προσφύγων/ μεταναστών,⁵² επικρατεί η αντίληψη της ασταθούς διαμονής του προσφυγικού πληθυσμού, και της πιθανότητας να φύγει από την Ελλάδα και να μετεγκατασταθεί κάπου αλλού, γεγονός που οδηγεί στην απροθυμία πρόσληψης κατά 66% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν. Ωστόσο, βασικός ανασταλτικός παράγοντας είναι η δυσκολία εξακρίβωσης των νομιμοποιητικών εγγράφων τις περισσότερες φορές για το 73% των επιχειρήσεων, και η εμπλοκή του εργοδότη στην υποστήριξη των αιτούντων/ουσών και προσφυγισσών/προσφύγων να λάβουν ΑΦΜ, ΑΜΚΑ ή τραπεζικό λογαριασμό μέσω της βεβαίωσης από τον ίδιο πως πρόκειται να προσληφθούν. Εφτά στις δέκα επιχειρήσεις θεωρούν εμπόδιο τη διαδικασία εξακρίβωσης νομιμότητας, ενώ υπογραμμίζουν τις μακροχρόνιες διοικητικές διαδικασίες.⁵³

Φωτογραφία: Στάθης Μαμαλάκης/IRC

Στο πλαίσιο των συνεντεύξεων της εβδομάδας καριέρας WELCOME, ο Bart van Capellen, υπεύθυνος σεφ σε εστιατόριο στην Αντίπαρο, δήλωσε «Επιθυμώ να προσλάβω πρόσφυγες και προσφύγισσες, για την καλοκαιρινή σεζόν, όχι μόνο για να τους στηρίξω οικονομικά, αλλά επειδή είμαι σίγουρος πως θα μάθω πολλά από αυτούς».

Η κατάσταση αυτή αποθαρρύνει τους εργοδότες που επιθυμούν να προσλάβουν αιτούσες/ντες άσυλο και πρόσφυγες/ισσες καθώς εάν τους προσλάβουν χωρίς όλα τα απαραίτητα δικαιολογητικά έγγραφα όπως ο ΑΜΚΑ και ο τραπεζικός λογαριασμός, κινδυνεύουν με επιβολή κυρώσεων όπως χρηματικά πρόστιμα, μερικό ή πλήρη αποκλεισμό από το ευεργέτημα δημόσιων παροχών, ενισχύσεων ή επιδοτήσεων, συμπεριλαμβανομένων των κονδυλίων της Ε.Ε. που διαχειρίζονται τα κράτη μέλη, αποκλεισμό από όλες τις δημόσιες συμβάσεις μέχρι και κλείσιμο των εγκαταστάσεων της επιχείρησης.⁵⁴

Δ | Οι ιδιαίτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι προσφύγισσες και οι αιτούσες άσυλο

Οι αιτούσες/δικαιούχες διεθνούς προστασίας έχουν να αντιμετωπίσουν μια σειρά από επιπρόσθετα εμπόδια στο εργασιακό περιβάλλον. Ως βασικότερα εντοπίζονται η δυσκολία ανέλιξης σε θέσεις ευθύνης και ο έμφυλος καταμερισμός επαγγελματών σε «ανδρικά» και «γυναικεία» με άνισες αμοιβές και μεγαλύτερη επισφάλεια. Παράλληλα, οι αιτούσες άσυλο και οι προσφύγισσες δυσκολεύονται να ανταπεξέλθουν σε επαγγελματικές και οικογενειακές υποχρεώσεις, καθώς δεν μπορούν να εμπιστευθούν την προστασία των παιδιών τους εύκολα χωρίς κοινωνικό κύκλο στη χώρα. Τέλος, είναι μεγαλύτερος ο κίνδυνος κοινωνικού αποκλεισμού και αντιμετώπισης φτώχειας σε ομάδες γυναικών αυξημένης ευαλωτότητας, όπως οι μονογονείς, οι μακροχρόνια άνεργες, και οι επιζώσες έμφυλης βίας.⁵⁵

Το χάσμα απασχόλησης μεταξύ των δύο φύλων στους προσφυγικούς πληθυσμούς της Ε.Ε. είναι ση-

μαντικό: μόνο 45% των προσφυγισσών είχαν εργασία έναντι 62% των προσφύγων, ακόμη και πριν από τις άνευ προηγουμένου αφίξεις του 2015.⁵⁶

Οι προσφύγισες αντιμετωπίζουν σταθερά χαμηλότερα ποσοστά απασχόλησης από τους άνδρες συναδέλφους τους και χάνουν ιδιαίτερα την ταχεία αύξηση της απασχόλησης που γνώρισαν οι άνδρες τα πρώτα χρόνια μετά την άφιξή τους στη χώρα υποδοχής ή μετεγκατάστασης.⁵⁷ Σύμφωνα με μελέτες οι γυναίκες προσφύγισες συχνά αποκλείονται από την αγορά εργασίας από το στάδιο της υποδοχής.⁵⁸ Τα περισσότερα επίσημα μέτρα στοχεύουν στην ένταξη των προσφύγων/ισσών που διαμένουν σε επίσημες κρατικές δομές και λαμβάνουν οικονομική στήριξη, που θέτουν ως πρόσωπο αναφοράς και λήψης της στήριξης τον άνδρα της οικογένειας, όπως το οικονομικό βοήθημα.⁵⁹

Τα κυρίαρχα πρότυπα ως προς τους έμφυλους ρόλους και κανονικότητες, με τη γυναίκα εντός και τον άνδρα εκτός σπιτιού, παίζουν σημαντικό ρόλο και στον προσφυγικό πληθυσμό. Τα ζευγάρια ήδη από τη χώρα προέλευσης συχνά υιοθετούν πατριαρχικές νόρμες, οι οποίες αποσταθεροποιούνται σε συνθήκες εκτοπισμού.⁶⁰ Σύμφωνα με τις νόρμες αυτές, οι γυναίκες και τα κορίτσια δεν συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων για το εάν θα πάνε σχολείο, εάν ή που θα μετεγκατασταθούν.⁶¹

Η μητρότητα, είναι ένας ακόμα σημαντικός παράγοντας που καθιστά τις εμπειρίες των προσφυγισσών ποιοτικά διαφορετικές από εκείνες των ανδρών, ως προς την εύρεση και διατήρηση εργασίας. Οι γυναίκες επωμίζονται τις οικογενειακές ευθύνες και στις περιπτώσεις που διαμένουν με τον σύζυγο-πατέρα των παιδιών, και στις περιπτώσεις που είναι μονογονεϊκή οικογένεια. Είναι εξαιρετικά δύσκολο μία γυναίκα, σε μία χώρα ξένη για την ίδια να μπορέσει να εμπιστευτεί σε κάποιον άνθρωπο τα παιδιά της και να μπορέσει να αναζητήσει εργασία, να δουλέψει, να μάθει ελληνικά, χωρίς να έχει συγκεκριμένο κύκλο επαφών και στοιχειώδη δικτύωση. Επίσης είναι πιθανό μια γυναίκα να έχει χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης, λιγότερη ή και καθόλου προϋπηρεσία, προϋποθέσεις που δυσκολεύουν την πρόσβαση στην ελληνική αγορά ακόμα περισσότερο. Με τον τρόπο αυτό αναζητούν πρόσκαιρες ευκαιρίες εργασίας, για την καθημερινή τους επιβίωση, δεν έχουν δυνατότητα ανάπτυξης των δεξιοτήτων τους ή εκπαίδευσης σε τομέα που να τις ενδιαφέρει και αποκλείονται από την αγορά εργασίας, με αποτέλεσμα να ενισχύεται ο κίνδυνος έκθεσής τους σε συνθήκες εκμετάλλευσης.

Είναι σημαντική η αναφορά σε γυναίκες αυξημέ-

Στο Αφγανιστάν, δεν δούλευα, δεν έκω τελειώσει το σχολείο. Η οικογένειά μου μου έλεγε να μην βγαίνω από το σπίτι. Εδώ στην Ελλάδα θα ήθελα να δουλέψω. Θα ήταν πιο εύκολο αν μιλούσα καλύτερα ελληνικά. Επίσης, θα ήταν πιο εύκολο αν η δουλειά άρχιζε στις 9 το πρωί που τα παιδιά μου είναι στο σχολείο, γιατί δεν έχω κανέναν να τα προσέχει.

Farzana*, προσφύγισσα από το Αφγανιστάν

νης ευαλωτότητας, επιζώσες έμφυλης βίας, οι οποίες αντιμετωπίζουν πολύ μεγαλύτερες προκλήσεις. Στην Ε.Ε. μία στις οκτώ γυναίκες έχει υποστεί οικονομική βία από τον σύζυγο/συντρόφο της. Η άσκηση οικονομικής βίας, που αναγνωρίζεται ως μορφή έμφυλης βίας από τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης,⁶² συντελείται είτε ξεχωριστά είτε μαζί με άλλες μορφές βίας. Ο κακοποιητής μεθοδεύει την οικονομική εξάρτηση της γυναίκας από τον ίδιο και υπονομεύει οποιαδήποτε προσπάθεια/πρωτοβουλία αυτοτέλειας. Μία επιζώσα δεν μπορεί να αποδράσει από μια κακοποιητική σχέση εάν δεν είναι οικονομικά αυτόνομη κι αντίστροφα μία επιζώσα δεν μπορεί να γίνει οικονομικά αυτόνομη όσο βρίσκεται ακόμα σε συνθήκες ή υπό την απειλή έμφυλης βίας.⁶³ Στον προσφυγικό πληθυσμό η ανεργία, η υποαπασχόληση των ανδρών και η αποσταθεροποίηση των κυρίαρχων πατριαρχικών προτύπων συχνά δημιουργεί νέες εντάσεις ανάμεσα στη γυναίκα και τον άνδρα. Οικονομικοί πόροι και προγράμματα που υλοποιούνται με σκοπό την ενδυνάμωση των εκτοπισμένων γυναικών, έχουν επιφέρει αρνητικές συνέπειες για την εμπρόθετη δράση των γυναικών. Οι συνέπειες αυτές περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, μια αντίστοιχη μείωση της οικονομικής συμμετοχής και της κινητικότητας των συζύγων/συντρόφων.⁶⁴

Στο πλαίσιο αυτό οικοδομείται ένα ολόκληρο «δίκτυο προστασίας» για τις επιζώσες μέσα από παρεχόμενα προγράμματα, σχεδιασμένα υπό το πρίσμα της επείγουσας ανάγκης για αποτελεσματική ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου σε όλες τις πολιτικές και τα προγράμματα που αφορούν τους μετανάστες και τους πρόσφυγες, με έμφαση στους κινδύ-

νους βίας λόγω φύλου.⁶⁵ Τα προγράμματα αυτά αποτελούνται από: σεμινάρια ενδυνάμωσης-ενίσχυσης της εμπρόθετης δράσης, ανάπτυξης δεξιοτήτων, εκμάθησης της γλώσσας της χώρας υποδοχής, δημιουργίας δεσμών αλληλεγγύης και ενημέρωσης για τα δικαιώματά τους υπό το πρίσμα μιας ολιστικής προσέγγισης.⁶⁶ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το πρόγραμμα «Πρόληψη & απόκριση στην έμφυλη βία»⁶⁷ και επιμέρους δράσεις αυτού, όπως η δράση «Προετοιμάζοντας τις εαυτές μας για την αγορά εργασίας» του 2019 από το Κέντρο Διοτίμα και τη ΜΚΟ NAOMI που επικεντρώθηκε στην ανάπτυξη δεξιοτήτων για προσφύγισες ειδικά προσαρμοσμένων στις ανάγκες τους, όπου οι γυναίκες που συμμετείχαν είχαν την ευκαιρία να εντοπίσουν και να εργαστούν πάνω στα δυνατά τους σημεία και τις ικανότητές τους.

Η συμμετοχή των γυναικών στα προγράμματα αυτά λειτουργεί και προς την κατεύθυνση της εμπρόθετης δράσης τους. Στις πολύγλωσσες ομάδες ενδυνάμωσης επιζωσών, που υποστηρίχθηκαν το 2019 και 2020 από το Κέντρο Διοτίμα, όταν οι συμμετέχουσες ρωτήθηκαν για το περιεχόμενο του προγράμματος των εργαστηρίων εξέφρασαν την ανάγκη να λάβουν ψυχολογική ενίσχυση, προκειμένου να αισθάνονται πιο ενδυναμωμένες και να αποκτήσουν ξανά την αυτοεκτίμησή τους και –παράλληλα– επαγγελματική συμβουλευτική, με στόχο να χαράξουν τα πρώτα βήματα για την ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία.

Είναι αρκετά σημαντικό να τονιστεί πως με βάση το πρωτογενές υλικό των ερωτηματολογίων και των εστιασμένων συζητήσεων, προκύπτει πως οι αιτούντες/αιτούσες άσυλο αντιμετωπίζουν περισσότερα εμπόδια από τους δικαιούχους διεθνούς προστασίας. Με την άφιξη στην χώρα και δίχως γνώση της γλώσσας, της κατάστασης της ελληνικής αγοράς εργασίας, αλλά και ενός δικτύου επαφών, οι αιτούντες/σες άσυλο μένουν συχνά εκτός εργασίας.

Με στόχο την ομαλότερη πρόσβαση στην αγορά εργασίας και με βάση την εμπειρία και την τεχνολογία τους, οι τρεις οργανώσεις εταίροι του προγράμματος, προχωρούν σε ενδεικτικές συστάσεις.

A | Το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, και όπου χρειάζεται σε συνεργασία με άλλα Υπουργεία και αρμόδιους φορείς, θα πρέπει:

- Να θεσπίσει μαθήματα ελληνικών σε γενικό και επαγγελματικό επίπεδο από το στάδιο της υποδοχής των αιτούντων/αιτουσών άσυλο στην Ελλάδα.
- Να προχωρήσει στη δημιουργία ενταξιακών προγραμμάτων στο στάδιο της υποδοχής, όπως παροχή διερμηνείας για την πρόσβαση στις υπηρεσίες, ψυχοκοινωνική υποστήριξη, μαθήματα ψηφιακών δεξιοτήτων και πολιτισμικού προσανατολισμού σε αιτούντες και αιτούσες άσυλο.
- Να ακολουθήσει μία περισσότερο εξατομικευμένη προσέγγιση στην ένταξη, βάσει της αρχής των ίσων ευκαιριών, δίνοντας την αναγκαία προσοχή στις ανάγκες και τις ειδικές προκλήσεις των αιτούντων/ουσών άσυλο και των δικαιούχων διεθνούς προστασίας.
- Να αξιοποιήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, τα ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά προγράμματα από τα αντίστοιχα ταμεία, για την ένταξη των αιτούντων/ουσών και των δικαιούχων διεθνούς προστασίας στην ελληνική κοινωνία.
- Να υιοθετήσει υπάρχοντα εργαλεία για την αναγνώριση των πιστοποιήσεων, των πτυχίων, της τεχνικής εκπαίδευσης και της επαγγελματικής προϋπηρεσίας πριν την άφιξή τους στην Ελλάδα, του συνόλου των αιτούντων/ουσών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας στο πλαίσιο του έργου επαγγελματικής εκπαίδευσης,⁶⁸ και σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.
- Να υποστηρίξει τις αιτούσες άσυλο και τις δικαιούχες διεθνούς προστασίας, μέσω ειδικών/εστιασμένων προγραμμάτων απόκτησης δεξιοτήτων, προσόντων και επαγγελματικού προσανατολισμού.
- Να αξιολογήσει τις εθνικές πολιτικές για την επίτευξη της ισότητας των φύλων και την ενίσχυση των οικονομικών ευκαιριών για τις δικαιούχες διεθνούς προστασίας σε διαβούλευση με τις ίδιες, τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και τις επιχειρήσεις.

- Να συσχετίσει τις δράσεις ένταξης με το Σχέδιο Δράσης της Ε.Ε. για την Ενσωμάτωση και την Ένταξη σε εθνικό επίπεδο, για την ενίσχυση ισχυρών συνεργασιών με τους δήμους, τις περιφέρειες και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς, τη βελτίωση των προγραμμάτων ένταξης, την υποστήριξη της ενεργής συμμετοχής των κοινοτήτων μεταναστών και προσφύγων.
- Να υιοθετήσει σχέδιο δράσης με συγκεκριμένους στόχους και δείκτες για την υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής για την Ένταξη, καθώς και ετήσιες εκθέσεις προόδου.

B | Το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων θα πρέπει:

- Να εξασφαλίσει τη σύνδεση του προσωρινού αριθμού ασφάλισης και υγειονομικής περιθαλψης (ΠΑΑΥΠΑ) με το σύστημα ΕΡΓΑΝΗ.
- Να επιδιώξει την κινητοποίηση του ιδιωτικού τομέα, μέσω παροχής κινήτρων για την πρόσληψη αιτούντων/ουσών άσυλο και δικαιούχων διεθνούς προστασίας.
- Να αξιολογεί και να αναγνωρίζει τους/τις εργοδότες/ριες που επιλέγουν την ποικιλομορφία του εργατικού δυναμικού.
- Να συνδράμει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων του προσωπικού του ΟΑΕΔ για να ανταποκριθεί στις πολιτιστικές και γλωσσικές ανάγκες του προσφυγικού πληθυσμού.
- Να εξασφαλίσει την απρόσκοπτη πρόσβαση των δικαιούχων διεθνούς προστασίας στο σύστημα επιδομάτων κοινωνικής πρόνοιας, όπως ισχύει και για τον ελληνικό πληθυσμό.

Γ | Η Υπηρεσία Ασύλου θα πρέπει:

- Να προχωρήσει στην αναγραφή χρονικής διάρκειας έναρξης και λήξης και ιδίως στην προθήκη μοναδικού αριθμού (αντί απλού αριθμού πρωτοκόλλου), όπως και φωτογραφίας στη βεβαίωση κατάθεσης αίτησης για ανανέωση της άδειας διαμονής, ώστε να είναι εφικτή η πρόσβαση στο σύστημα ΕΡΓΑΝΗ.
- Να προχωρήσει στην αναγραφή του λεκτικού «Δικαίωμα Πρόσβασης στην Αγορά Εργασίας» κατά τους όρους του άρ. 53 του ν. 4636/2019, στο δελτίο αιτούντος/ούσας διεθνούς προστασίας.
- Να προχωρά σε ενημέρωση των αιτούντων/ουσών άσυλο και των δικαιούχων διεθνούς προστασίας σχετικά με τα εργασιακά δικαιώματα, την αγορά εργασίας, τις συνθήκες ασφάλ-

λίσης, την ασφάλεια στο χώρο εργασίας και την ύπαρξη θεσμών που υποστηρίζουν τους/τις εργαζόμενους/ες σε περίπτωση παραβίασης των εργασιακών διατάξεων, μέσω πολύγλωσσας καμπάνιας από τη στιγμή της άφιξής τους στην Ελλάδα.

- Να παρέχει τα έντυπα που απαιτούνται από τις διοικητικές υπηρεσίες αλλά και τις ηλεκτρονικές υπηρεσίες όπως η ανανέωση των αδειών διαμονής στις γλώσσες που χρησιμοποιούνται από τους αιτούντες/σες άσυλο και τους/τις δικαιούχους διεθνούς προστασίας όπως Αγγλικά, Γαλλικά, Φαρσί, Αραβικά, Ουρντού.

Δ | Η ελληνική Πολιτεία, σε συνεργασία με τις Τράπεζες θα πρέπει:

- Να καταργήσει την απαίτηση κατάθεσης χρηματικής εγγύησης – τουλάχιστον για περιπτώσεις που δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους για την εγγύηση.
- Να εγγυηθεί τη δυνατότητα ανοίγματος τραπεζικού λογαριασμού, με αναλυτική περιγραφή των απαραίτητων δικαιολογητικών για συναλλαγές για αιτούντες/σες άσυλου και δικαιούχους διεθνούς προστασίας, στην ιστοσελίδα των τραπεζών και την αποδοχή της βεβαίωσης πρόσληψης των εργοδοτών.
- Να θεσπίσει σεμινάρια και εκπαιδεύσεις επιμόρφωσης των υπαλλήλων τους, προκειμένου να γνωρίζουν τις διατάξεις που αφορούν τους δικαιούχους/ες διεθνούς προστασίας και τους αιτούντες/σες άσυλο.

ΠΗΓΕΣ

- Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Δεκέμβριος 2021, Συμμετοχική Αξιολόγηση, Αποτελέσματα έρευνας στον πληθυσμό-στόχο, Διαθέσιμη: <https://bit.ly/34V7Xlo>
- Άρθρο 53 Ν. 4636/2019.
- Άρθρο 27 Ν.4636/2019.
- Ενδεικτικά, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Σχέδιο Δράσης για την Ενσωμάτωση και την Ένταξη για την περίοδο 2021-2027, Νοέμβριος 2020: <https://bit.ly/3BoCcgw>, σ.3. και Ευρωπαϊκή Επιτροπή, An Economic Take on the Refugee Crisis: A Macroeconomic Assessment for the EU, Ιούλιος 2016: <https://bit.ly/3LBA0Q0>, σσ. 4, 18.
- International Rescue Committee, Σεπτέμβριος 2020, Έκθεση, «Δεν Υπάρχει Χρόνος για Χάσιμο: Η ανάγκη ενός σχεδίου για την αξιοποίηση των δυνατοτήτων των προσφύγων στην Ελλάδα από το στάδιο υποδοχής», Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3rNvLR1>
- Mobile Info Team, Νοέμβριος 2021, Έκθεση: “Lives on hold: Access to asylum on mainland Greece, Crete and Rhodes”, Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3oOeVQ6>
- Βάσει των εμπειριών των τριών οργανώσεων εταίρων: International Rescue Committee (IRC), Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ), Κέντρο Διοτίμα.
- Οδηγία 2013/33/Ε.Ε., Άρθρο 15 Απασχόληση
- Οδηγία 2011/95/Ε.Ε.
- N. 4636/19, Άρθρο 29 ; Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύμβαση της Λισαβόνας για την Αναγνώριση, Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3Jp74Ao>
- Άρθρο 71 Ν.4375/2016.
- N. 4636/2019, Άρθρο 53
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Νοέμβριος 2020, όπ.π.
- Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Ιανουάριος 2022, «Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη», Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3BmRhPH>
- Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Ιανουάριος 2022, «Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη», Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3BmRhPH> ; Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρωπαϊκή χρηματοδότηση για την ένταξη του μεταναστευτικού πληθυσμού περίοδος 2021-2027», Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3BjIaQo>
- Μνημόνιο συνεργασίας υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου με ΔΟΜ, 28 Ιουνίου 2021, <https://bit.ly/3v7WPg6>
- Το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου και η Υπατη Αρμοστεία υπογράφουν Μνημόνιο για την ενίσχυση της συνεργασίας τους για την ένταξη των προσφύγων στην Ελλάδα, 29 Οκτωβρίου 2021, <https://bit.ly/3t4NK54>
- Κανονισμός (Ε.Ε.) 2021/1147 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, 7 Ιουλίου 2021, Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (2021-2027), Διαθέσιμος: <https://bit.ly/3Bk6jWt>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 24 Νοεμβρίου 2020, Σχέδιο δράσης για την ενσωμάτωση και την ένταξη για την περίοδο 2021-2027, Διαθέσιμο: <https://bit.ly/3Jsbdzdv> ; Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Πώς λειτουργούν τα κονδύλια της Ε.Ε. για την ένταξη», Διαθέσιμο: <https://bit.ly/3BjltuY>
- International Rescue Committee και Common Ground, 22 Ιουλίου 2021, «Ευρωπαϊκή χρηματοδότηση για την ένταξη μεταναστών και προσφύγων στην Ελλάδα: Τα περιθώρια στενεύουν», Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3rNyzxu>
- Υπουργείο Οικονομικών, Απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών για την «Ένταξη του Έργου με τίτλο «SUB6A. Επαγγελματική Εκπαίδευση (Βασικές/Ψηφιακές/Τεχνικές Δεξιότητες), στο πλαίσιο της δράσης Προώθηση της ένταξης του προσφυγικού πληθυσμού στην αγορά εργασίας» (κωδικός ΟΠΣ ΤΑ 5158655), 5 Ιανουαρίου 2022: <https://bit.ly/3LB3tkw>
- Υπουργείο Οικονομικών, Απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών για την «Ένταξη του Έργου με τίτλο «SUB2. Γλωσσική – Διαπολιτισμική Εκπαίδευση στο πλαίσιο της Δράσης: Προώθηση της ένταξης του προσφυγικού πληθυσμού στην αγορά εργασίας» (κωδικός ΟΠΣ ΤΑ 5158638), 5 Ιανουαρίου 2022: <https://bit.ly/3LLQ2yh>
- Υπουργείο Οικονομικών, Απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών για την «Ένταξη του Έργου με τίτλο «Sub9. Υπηρεσίες Διερμηνείας για τη Δράση Προώθηση της ένταξης του προσφυγικού πληθυσμού στην αγορά εργασίας» (κωδικός ΟΠΣ ΤΑ 5150527), 5 Ιανουαρίου 2022: <https://bit.ly/3v6jFEG>
- Υπουργείο Οικονομικών, Απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών για την «Ένταξη του Έργου με τίτλο «SUB7. Πρακτική Άσκηση/Εργασία, στο πλαίσιο της δράσης Προώθηση της ένταξης του προσφυγικού πληθυσμού στην αγορά εργασίας» (κωδικός ΟΠΣ ΤΑ 5158683), 5 Ιανουαρίου 2022: <https://bit.ly/3BAQECh>
- Υπουργείο Οικονομικών, Απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών για την «Ένταξη του Έργου με τίτλο «Sub8. Πιστοποίηση Δεξιοτήτων στο πλαίσιο της δράσης Προώθηση της ένταξης του προσφυγικού πληθυσμού στην αγορά εργασίας» (κωδικός ΟΠΣ ΤΑ 5154999), 5 Ιανουαρίου 2022: <https://bit.ly/3JESDbB>
- Υπουργείο Οικονομικών, Απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών για την «Ένταξη του Έργου με τίτλο «Sub10. Επισκέψεις για αξιολόγηση του προγράμματος» (κωδικός ΟΠΣ ΤΑ 5153459), 5 Ιανουαρίου 2022: <https://bit.ly/3h4ASWK>
- Δίκτυο πόλεων για την ένταξη, Καλές πρακτικές δήμων, Διαθέσιμο: <https://bit.ly/3LK9VWJ>, τελευταία επίσκεψη 21/2/2022
- CURING THE LIMBO, Ένα πιλοτικό πρόγραμμα ένταξης γεννιέται στις γειτονιές της Αθήνας, <https://bit.ly/34F68co>, τελευταία επίσκεψη 15/2/2022
- Δήμος Ηρακλείου Κρήτης, 14 Δεκεμβρίου 2020, Δελτίο Τύπου, Ο Δήμος Ηρακλείου, η Αναπτυξιακή Ηρακλείου και η Υπατη Αρμοστεία ενδυναμώνουν τη συνεργασία τους σε θέματα ένταξης προσφύγων, Διαθέσιμο: <https://bit.ly/3IilQsI>
- Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Πρόγραμμα HELIOS, <https://bit.ly/3syOBuo>
- Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Κέντρα Ένταξης Μεταναστών, <https://bit.ly/3twYbSq>, τελευταία επίσκεψη 22/2/2022
- Για περισσότερα, βλ. και ΔΟΜ, *Helios: Project Regulations Handbook*, Ιανουάριος 2022: <https://bit.ly/34OKgvh>.
- Curing the limbo, Επαγγελματική ενδυνάμωση, <https://bit.ly/3GNlmcB>, τελευταία επίσκεψη 15/2/2022
- CURING THE LIMBO, Ένα πιλοτικό πρόγραμμα ένταξης γεννιέται στις γειτονιές της Αθήνας, <https://bit.ly/34F68co>, τελευταία επίσκεψη 15/2/2022
- Eurostat, Στατιστικά ανεργίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Διαθέσιμα: <https://bit.ly/3hAG3Ov>
- 13%, Γ' τρίμηνο 2021, Ελληνική Στατιστική Αρχή, 23 Δεκεμβρίου 2021, Δελτίο Τύπου, Διαθέσιμο: <https://bit.ly/3SEHnoz>
- Συμβούλιο της Ευρώπης, Έκθεση της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης *Dunja Mijatović μετά την επίσκεψή της στην Ελλάδα από τις 25 έως τις 29 Ιουνίου 2018*, CommDH(2018)24, 6 Νοεμβρίου 2018, Διαθέσιμη: <https://bit.ly/2lwG4EG>.
- Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, 22 Απριλίου 2021, Ετήσια Έκθεση 2020, Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3rNQuUG>
- Συνήγορος του Πολίτη, Φεβρουάριος 2017, Σύνοψη Διαμεσολάβησης, Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3gNcbzQ>
- Human Rights 360, Δεκέμβριος 2021, Έκθεση, «Αντιμετωπίζοντας τα αλυσιδωτά εμπόδια προς την ένταξη & καταγράφοντας τους κμ καταγεγραμμένους», Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3sIO5tV>
- Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ), Δεκέμβριος 2021, Ενημερωτικό δελτίο: Υποστήριξη των ελληνικών αρχών στη διαχείριση του εθνικού συστήματος υποδοχής αιτούντων άσυλο και ευάλωτων μεταναστών (SMS), Διαθέσιμο: <https://bit.ly/3JqfQhx>
- ΔΟΜ, 21 Φεβρουαρίου 2022, Ενημερωτικό δελτίο: Υποστήριξη Ένταξης Δικαιούχων Διεθνούς Προστασίας στην Ελλάδα (Helios), Διαθέσιμο: <https://bit.ly/3psLLGp>

- 43 Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Σεπτέμβριος 2020, Έκθεση Αναφοράς για το προσφυγικό και το μεταναστευτικό ζήτημα, Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3Lt0WJj>
- 44 ΚΥΑ 717/2020, Άρ. 55 παρ.2 εδ. γ' , Ν. 4636/2019 Άρ. 55
- 45 Εθνικός Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης, Μητρώο Ασφαλισμένων, Διαδικασία και Δικαιολογητικά: <https://bit.ly/34L8KW2>
- 46 International Rescue Committee, ΕΣΠ, Διοτίμα, 21 Ιανουαρίου 2022, Έκθεση, «ΧΩΡΙΣ ΣΠΙΤΙ ΧΩΡΙΣ ΕΛΠΙΔΑ: Μια αποτίμηση της στεγαστικής κατάστασης των αιτούντων - αιτουσών & δικαιούχων διεθνούς προστασίας υπό το πρίσμα του δικαιώματος στη στέγη.», Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3I9MwLe>
- 47 Ευρωπαϊκή Ένωση, Τραπεζικοί λογαριασμοί εντός της Ε.Ε., <https://bit.ly/3LzGbeT>
- 48 Generation 2.0., 16 Ιανουαρίου 2019, «Όταν οι ελληνικές τράπεζες στερούν στους αιτούντες άσυλο το δικαίωμα στην εργασία», Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3rOq2KR>
- 49 RSA, HIAS, ΕΣΠ και άλλες 5 οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, Κοινή Δήλωση, «Το δικαίωμα στο άσυλο στο πλαίσιο της «εργαλειοποίησης» - Διδάγματα από την Ελλάδα», Διαθέσιμη στα αγγλικά: <https://bit.ly/3K1DvVJ>
- 50 Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκό διαβητήριο προσόντων για πρόσφυγες, Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3gNBiRs>
- 51 Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύμβαση για την αναγνώριση των προσόντων που αφορούν την τριτοβάθμια εκπαίδευση στην ευρωπαϊκή περιφέρεια (ETS αριθ. 165), Λίστα χωρών που έχουν υπογράψει: <https://bit.ly/3HVGcXv> (Η Ελλάδα δεν την έχει υπογράψει)
- 52 Human Rights 360, Ιούλιος 2021, Έρευνα για τις στάσεις των επιχειρήσεων απέναντι στην απασχόληση προσφύγων/ μεταναστών, Παρουσίαση αποτελεσμάτων, Διαθέσιμη: <https://bit.ly/363Psvq>
- 53 Ό.π.
- 54 Οδηγία 2009/52/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, 18 Ιουνίου 2009 , σχετικά με την επιβολή ελάχιστων προτύπων όσον αφορά τις κυρώσεις και τα μέτρα κατά των εργοδοτών που απασχολούν παράνομα διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών, Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3sllrl2>
- 55 Κέντρο Διοτίμα, Εργασία και Απασχόληση, <https://bit.ly/3oNRvdQ>
- 56 Economist Impact, Tent, Νοέμβριος 2021, Έκθεση, «Απασχόληση και ένταξη στην Ευρώπη: Πώς οι επιχειρήσεις μπορούν να προσλάβουν προσφύγιες και να αποκτήσουν ένα ταλαντούχο εργατικό δυναμικό», Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3oNIVvm>
- 57 Courtney Brell, Christian Dustmann, Ian Preston, 2020, Journal of Economic Perspectives, "The Labor Market Integration of Refugee Migrants in High-Income Countries", Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3GRBKsl>
- 58 Liebig, T. & Tronstad, K., 2018, OECD Social, Employment and Migration Working Papers, "Triple Disadvantage? A first overview of the integration of refugee women", Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3gM0vLY>
- 59 ΕΣΠ, Διοτίμα, IRC και 27 ακόμα οργανώσεις, Κοινή δήλωση, «Ένα μεγάλο πισωγύρισμα στην ένταξη: Η περικοπή του βοηθήματος σε αιτούντες άσυλο», Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3uM9Tav>
- 60 Κέντρο Διοτίμα, Δεκέμβριος 2016, Μελέτη ανίκνευσης αναγκών γυναικών προσφύγων που διαμένουν σε δομές προσωρινής φιλοξενίας, Διαθέσιμη: <https://bit.ly/34Fbc0o>
- 61 Κέντρο Διοτίμα, Ιανουάριος 2021, Έκθεση, "Girls on the move", Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3sF3MCq>
- 62 Συμβούλιο της Ευρώπης, 11 Μαΐου 2011, Κωνσταντινούπολη, Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3vzexct>
- 63 Κέντρο Διοτίμα, 2017, Συγκριτική έκθεση για την πρόληψη και απόκριση της έμφυλης βίας σε Γερμανία, Ελλάδα, Ιταλία και Ισπανία, Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3JsinYB> ; Κέντρο Διοτίμα, Ιανουάριος 2021, Έκθεση, "Girls on the move", Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3sF3MCq> ; Κέντρο Διοτίμα, Δεκέμβριος 2014, Μελέτη, «Γυναικεία Μετανάστευση στην Ελλάδα», Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3rKY0jk>
- 64 Κέντρο Διοτίμα, Δεκέμβριος 2016, Μελέτη ανίκνευσης αναγκών γυναικών προσφύγων που διαμένουν σε δομές προσωρινής φιλοξενίας, Διαθέσιμη: <https://bit.ly/34Fbc0o>
- 65 Κέντρο Διοτίμα, 2017, Συγκριτική έκθεση για την πρόληψη και απόκριση της έμφυλης βίας σε Γερμανία, Ελλάδα, Ιταλία και Ισπανία, Διαθέσιμη: <https://bit.ly/3JsinYB>
- 66 Κέντρο Διοτίμα, Δεκέμβριος 2016-Νοέμβριος 2018, Πρόγραμμα: «Χτίζοντας ένα δίκτυ ασφαλείας για τις γυναίκες πρόσφυγες και μετανάστριες», Διαθέσιμη: <https://bit.ly/367Wyt>
- 67 Κέντρο Διοτίμα, 2021-2022, Πρόγραμμα: «Υπηρεσίες πρόληψης και αντιμετώπισης της έμφυλης βίας σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Λέσβο και εξ αποστάσεως στα νησιά», Διαθέσιμη: <https://bit.ly/33oiy7W>
- 68 Υπουργείο Οικονομικών, Απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών για την «Ένταξη του Έργου με τίτλο «SUB6A. Επαγγελματική Εκπαίδευση (Βασικές/ Ψηφιακές/Τεχνικές Δεξιότητες), στο πλαίσιο της δράσης Προώθηση της ένταξης του προσφυγικού πληθυσμού στην αγορά εργασίας» (κωδικός ΟΠΣ ΤΑ 5158655), 5 Ιανουαρίου 2022: <https://bit.ly/3LB3tkw>

Διαχειριστής Επιχορήγησης:

Φορέας Υλοποίησης:

Εταίροι:

